

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2020. – Т. 42. – С. 121-135
DOI: 10.31861/mhpi2020.42.121-135

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2020. – Volume. 42. – pp. 121-135
DOI: 10.31861/mhpi2020.42.121-135

УДК 321.015:[342.33+342.384+342.511]

© Богдан Бевза ¹
© Ігор Пилипів ²
© Віталій Литвин ³

Методика оцінювання та порівняння сили президентів із позиції сфер повноважень: теоретизація й апробація на прикладі країн Африки

Розглянуто еволюцію становлення і проаналізовано найпоширеніші класичні та сучасні методи оцінювання й порівняння сили президентів, на підставі чого виокремлено їхні основні спільні ознаки та параметри. Водночас констатовано, що наявні методики оцінювання сили президентів не завжди є релевантними в універсалістському контексті, адже доволі часто розроблялись у регіональному та крос-національному розрізі. З огляду на це, у дослідженні запропоновано, зокрема теоретизовано та апробовано, авторську методику оцінювання сили президентів на підставі врахування позицій та уповноваженості глав держав у рамках різних сфер повноважень і потенціалу їхньої реалізації. Для цього спочатку окреслено і систематизовано логіку формування блоків індикаторів та критеріїв оцінювання й порівняння сили президентів, а також механізм їхнього підрахунку. Після цього методику верифіковано і результовано на прикладі порівняння та зіставлення конституціоналізованих повноважень президентів у країнах Африки як у регіоні, який раніше традиційно не піддавався подібним дослідженням.

Ключові слова: президент, повноваження президентів, сила президентів, сфери повноважень, потенціал, методики оцінювання і порівняння сили президентів, країни Африки.

The Method for Evaluation and Comparison the Strength of Presidents from the Position of Areas of Powers: Theorization and Approbation on the Example of the Countries of Africa

The article is devoted to analyzing preconditions, theoretical and methodological principles of the study of the strength of presidents as well as to consideration the most common approaches in this context. The authors outlined the evolution of formation and analyzed the most common classical and modern methods of evaluation and comparison the strength of presidents, based on which they identified their main common features and parameters. It was stated that the existing methods of evaluation the strength of presidents are not always relevant in a universalist context, since they had been often developed for regional and cross-national context. In contrast, the article actualizes the universal approach to the development of a method for evaluation and comparison the strength of presidents, which is derived from the evidence of the problem of delineation exclusively the formalized (formal) powers of presidents in the existing methods. With this in mind, the research proposes, theorizes and testes the author's method for evaluation and comparison the strength of presidents based on the positions and powers of the heads of state in various areas of their authority and potential for their implementation. To solve this problem, the researchers initially outlined and systematized the logics of forming the analytical blocks of indicators and criteria for evaluation and comparison the strength of

¹ Бакалавр політології, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна. E-mail: bogdanbevza99@gmail.com.

² Бакалавр політології, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна. E-mail: rylyrivihor19@gmail.com.

³ Доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна. E-mail: vitaliy.lytvyn@lnu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0002-9395-3761>.

presidents, as well as the mechanism for counting it. As a result, with the help of the chosen logics and counting mechanism, the scientists have substantiated the option of solving the problem of formal delineation of presidential strength. After that, the method was verified on the example of comparison the constitutionalized powers of presidents in African countries as in a region that had not traditionally been subjected to such studies. In addition, the results of African countries were compared with those from “Freedom in the World” by “Freedom House”, which correlated the strength of presidents, the systems of government and the types of political regimes.

Keywords: president, powers of presidents, strength of presidents, areas of powers, potential, the methods for evaluation and comparison the strength of presidents, the countries of Africa.

Постановка наукової проблеми та її значення

Оцінювання і порівняння сили президентів є одним з ключових чинників дослідження та структуризації параметрів функціонування і політичних систем тих чи інших країн загалом, і їхніх систем державного правління зокрема. Річ у тому, що інститут президента присутній у всіх видах республік, але повноваження президентів у них доволі суттєво відрізняються. Відповідно, потреба оцінювання і порівняння ролі, місця, позиціонування й уповноваженості посади президента у різних республіканських системах державного правління зумовлює необхідність наявності універсальної методики, яка би змогла охопити як формальні, так і фактичні показники сили президентів. Це особливо очевидно на тлі того факту, що сучасні методики оцінювання та порівняння сили президентів здебільшого схилиються до дослідження саме формальної складової інституту президента, адже вона відображена у конституції кожної країни та передбачає можливість уніфікації показників для кожної з них. Тим не менше, потрібно зазначити, що концептуальне оформлення й апробація і верифікація кожної з наявних методик передбачає, що повноваження президентів надто атомізовано відображають їхню силу, особливо якщо про це йдеться у порівняльному контексті. Відповідно, застосування різних способів компіляції існуючих індикаторів та маркерів дає можливість згенерувати нові позиції з приводу оцінювання і порівняння сили президентів у тій чи іншій країні або й загалом регіоні. Тим не менше, такий підхід обмежує можливість розширення поля для оцінювання і порівняння на підставі включення фактичного аспекту уповноваженості президентів, а відтак і переосмислення сутності поняття «сила президентів». З огляду на це, змога включення до методик оцінювання і порівняння сили президентів аргументації про її узалежненість від сфер повноважень глав держав і в серединні тих або інших систем правління дозволяє по-новому оцінити та порівняти повноваження президентів із позиції не просто можливості здійснення влади та номінальної уповноваженості в різних сферах, а й з власного рівня формального і фактичного потенціалу до діяльності у політичній сфері. Саме тому нове розуміння та наповнення компіляції індикаторів і маркерів, апробоване та верифіковане у представленому дослідженні на прикладі країн Африки, дозволить залучити до методик оцінювання та порівняння сили президентів чинник сили політичних інститутів і практичну сторону його реалізації.

Аналіз останніх досліджень із проблеми

Розробка, теоретизація та апробація методики оцінювання і порівняння сили президентів із позиції сфер повноважень глав держав у методологічному розрізі можлива з огляду на той факт, що в політичній науці уже доволі давно застосовують індексний (чи кількісний) аналіз повноважень президентів⁴, однак він фактично не верифікований на прикладі країн Африки. Так, ще 1978 р. М. Дюверже у своєму дослідженні «Крах короля» запропонував один з перших механізмів визначення, оцінювання і порівняння сили президентів. Його методика включала 14 індикаторів, на підставі яких визначались і порівнювались головню формальні повноважень президентів⁵. Головним здобутком цієї методики стало те, що вона зумовила зростання популяризації у політичній науці механізмів визначення, оцінювання та порівняння сили президентів,

⁴ Zaznaev, O. (2014), “Measuring Presidential Power: A Review of Contemporary Methods”, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 5 No. 14, pp. 569-573.; Zaznaev, O. (2015), “Measuring Presidential Power in Post-Communist Countries: Rectification of Mistakes”, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6 No. 1, pp. 443-449.

⁵ Duverger, M. (1978) *Echec au Roi*. Albin Michel.

які ґрунтуються на підборі різних типів індикаторів і маркерів для точного детермінування передусім формальної складової повноважень/уповноваженості президентів у рамках різних типів республіканських систем державного правління.

Відповідно, впродовж понад сорокарічного (починаючи з 1978 р.) періоду розвитку політичної науки проблематика системності і систематизації кількісних підрахунків сили повноважень президентів стала вираженою⁶. Річ у тому, що серед науковців, які займалися розробкою теоретико-методологічних засад оцінювання та порівняння сили президентів, можна виокремити таких вчених, як (у хронологічному порядку в напрямі до найсучасніших) М. Дюверже (1980 р.)⁷, М. Шугарт і Дж. Кері (1992 р.)⁸, К. Лакі (1994 р.)⁹, Дж. МакГрегор (1994 р.)¹⁰, С. Холмс (1994 р.)¹¹, Т. Бейліс (1996 р.)¹², Дж. Хеллман (1996 р.)¹³, Т. Фрай (1997 р.)¹⁴, Г. Істер (1997 р.)¹⁵, Л. Меткалф (2000 р.)¹⁶, І. Танасеску (2002 р.)¹⁷, Л. Йоханнсен і О. Норгаард (2003 р.)¹⁸, А. Кроувел (2003 р.)¹⁹, А. Сіарофф (2003 р.)²⁰, А. Коунов та Е. Мазо (2004 р.)²¹, О. Процик (2004 р.)²², О. Зазнаєв (2005 р.)²³, Е. Тагієв (2006 р.)²⁴, К. Армінгеон і Р. Карейя (2007 р.)²⁵, Г. Цебеліс і

⁶ Литвин, В. (2018) *Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти*. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів. С. 137.

⁷ Duverger, M. (1980), "A New Political System Model: Semi-Presidential Government", *European Journal of Political Research*, Vol. 8 No. 2, pp. 165-187.; Duverger, M. (1978) *Echec au Roi*. Albin Michel.

⁸ Shugart, M. and Carey, J. (1992) *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge.

⁹ Lucky, C. (1994), "Table of presidential powers in Eastern Europe", *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4, pp. 81-94.

¹⁰ McGregor, J. (1994), "The Presidency in East Central Europe", *RFL/RL Research Report*, Vol. 3 No. 2.

¹¹ Holmes, S. (1994), "A Forum on Presidential Powers", *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4.

¹² Baylis, T. (1996), "Presidents versus Prime Ministers: Shaping Executive Authority in Eastern Europe", *World Politics*, Vol. 48 No. 3, pp. 297-323.

¹³ Хеллман, Дж. (1996), «Конституции и экономическая реформа в переходный период», *Конституционное право: восточноевропейское обозрение*, № 2 (15).

¹⁴ Frye, T. (1997), "A Politics of Institutional Choices: Post-Communist Presidencies", *Comparative Political Studies*, Vol. 30 No. 5, pp. 523-552.

¹⁵ Easter, G. (1997), "Preference for Presidentialism: Post-communist Regime Change in Russia and the NIS", *World Politics*, Vol. 49, pp. 184-211.

¹⁶ Metcalf, L. (2000), "Measuring Presidential Power", *Comparative Political Studies*, Vol. 33 No. 5, pp. 660-685.

¹⁷ Tanasescu, I. (2002), "The Presidency in Central and Eastern Europe: A Comparative Analysis Between Poland and Romania", In: *The Contours of Legitimacy in Central Europe: New Approaches in Graduate Studies*, Oxford, 21 pp.

¹⁸ Johannsen, L. and Norgaard, O. (2003), "IPA: The Index of Presidential Authority. Explorations into the Measurement and Impact of a Political Institution", In: *ECPR Joint Sessions of Workshops*, Edinburgh, 16 pp.

¹⁹ Krouwel, A. (2003), "Measuring Presidentialism and Parliamentarism: An Application to Central and East European Countries", *Acta Politica*, Vol. 38 No. 4, pp. 333-364.

²⁰ Siaroff, A. (2003), "Comparative presidencies: the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction", *European Journal of Political Research*, Vol. 42 No. 3, pp. 287-312.

²¹ Kounov, A. and Mazo, E. (2004), "Reexamining Presidential Power in the Post-Soviet States", *Stanford University Working Paper*.

²² Protsyk, O. (2004), "Ruling with Decrees: Presidential Decree Making in Russia and Ukraine", *Europe-Asia Studies*, Vol. 56 No. 5, pp. 637-660.

²³ Зазнаєв, О. (2005), «Измерение президентской власти», *Ученые записки Казанского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки*, Т. 147 Кн. 1, сс. 4-21.; Зазнаєв, О. (2007), «Индексный анализ полупрезидентских государств Европы и постсоветского пространства», *Полис: Политические исследования*, № 2, сс. 146-164.

²⁴ Taghiyev, E. (2006), "Measuring Presidential Power in Post-Soviet Countries", *CEU Political Science Journal*, Vol. 3, pp. 11-21.

²⁵ Armingeon, K. and Careja, R. (2008), *Comparative Data Set for 28 Post-Communist Countries, 1989-2007* [online]. Institute of Political Science. Available from <http://www.cps-data.org/index.php/data> [Accessed 10 June 2020].

Т. Різова (2007 р.)²⁶, Х. Чейбуб (2007 р.)²⁷, М. Тавітс (2009 р.)²⁸, Дж. Фортін (2010 р.)²⁹, І. Осадчук (2012 р.)³⁰, А. Хікен і Х. Столл (2013 р.)³¹, А. Фрухсторфер (2016 р.)³², В. Литвин (2018 р.)³³ і чимало інших. Але багато чи навіть більшість з них характеризувались та характеризуються різнобічними теоретико-методологічними й емпіричними вадами порівнювальності аналізу і підрахунку та емпіричною несистемністю і некомплексністю. Головна ж проблема наявних наукових доробків та методик деяких із перелічених дослідників у тому, що вони аналізують більшою мірою формальні (інституційно-процесуальні) і лише як виняток фактичні (політично-поведінкові) атрибути уповноваженості президентів. Крім того, майже усі наявні у політичній науці методики сумарно піддаються такому недоліку та ваді, як надто слабка взаємна кореляція, внаслідок чого вони часто позиціонуються і сприймаються надмірно суб'єктивними та реляційними³⁴. Не стала повноцінним розв'язанням означеної проблеми й одна з новітніх спроб/методик теоретизації і верифікації оцінювання й порівняння сили президентів за авторством Д. Дойла та Р. Елгі³⁵, які, з однієї сторони, суттєво доповнили існуючі підходи щодо оцінювання та порівняльного аналізу сили президентських повноважень, а також, з другої сторони, запропонували своєрідну системно-синтетичну методику оцінювання та порівняння сили президентів, яка ґрунтується на врахуванні теоретичних і емпіричних результатів інших вчених.

Формулювання мети та завдань статті

Все це, своєю чергою, залишає поле для теоретико-методологічного та емпіричного маневру, зокрема у напрямі теоретизації та апробації оновленої методики оцінювання і порівняння сили президентів, зокрема з позиції сфер повноважень/уповноваженості глав держав у рамках різних республіканських систем державного правління, що власне і визначено основним завданням цієї наукової статті. У ході розв'язання поставленого дослідницького завдання в представленій розвідці наголос зроблено на атрибутивній стороні вже наявних (чи принаймні хоча б деяких) методик оцінювання і порівняння сили президентів, конструюванні і теоретизації оновленої методики оцінювання та порівняння сили президентів, а також на практично-емпіричній апробації та верифікації останньої, зокрема на прикладі країн Африки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Огляд наявної у політичній науці літератури дає підстави стверджувати, що спільною особливістю більшості методик оцінювання та порівняння сили президентів є визначення дослідниками певної сукупності індикаторів і маркерів, які, на їхню думку, найбільше відповідають можливості систематичного та комплексного врахування сили президентів. При цьому, варто зазначити, що для уніфікації та універсалізації науковці традиційно використовують тільки чи здебільшого ті індикатори та маркери, які виражають формальну складову уповноваженості

²⁶ Tsebelis, G. and Rizova, T. (2007), "Presidential Conditional Agenda Setting in the Former Communist Countries", *Comparative Political Studies*, Vol. 40 No. 10, pp. 1155-1182.

²⁷ Cheibub, J. (2007) *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.

²⁸ Tavits, M. (2009), "Direct Presidential Elections and Turnout in Parliamentary Contests", *Political Research Quarterly*, Vol. 62 No. 1, pp. 42-54.; Tavits, M. (2009) *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?*. Oxford University Press.

²⁹ Fortin, J. (2013), "Measuring Presidential Powers: Some Pitfalls of Aggregate Measurement", *International Political Science Review*, Vol. 34 No. 1, pp. 91-112.

³⁰ Осадчук, І. (2012), «Президенціалізація систем інститутів виконавчої влади у країнах СНД: індексний аналіз та політична практика», *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*, № 22, сс. 159-166.

³¹ Hicken, A. and Stoll, H. (2013), "Are All Presidents Created Equal? Presidential Powers and the Shadow of Presidential Elections", *Comparative Political Studies*, Vol. 46 No. 3, pp. 291-319.

³² Fruhstorfer, A. (2016), "Recent debates and advances in the scholarly examination of presidential institutions", *French Politics*, Vol. 14 No. 2, pp. 254-271.

³³ Литвин, В. (2018) *Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти*. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів. С. 572-573.

³⁴ Там само. С. 138.

³⁵ Doyle, D. and Elgie, R. (2016), "Maximizing the Reliability of Cross-National Measures of Presidential Power", *British Journal of Political Science*, Vol. 46 No. 1, pp. 731-741.

президентів. Відтак зазвичай йдеться про конституційні норми, котрі закріплено за кожним главою держави у тій або іншій республіканській системі правління. Натомість найрелевантіша відмінність між різноманітними підходами, методиками чи індексами оцінювання та порівняння сили президентів полягає головню у різних способах компіляції їхніх індикаторів та маркерів, а також у різниці процесів їхнього групування, ранжування й оцінювання. Так, приміром, доволі поширеним є виокремлення індикаторів, маркери та змінні яких згруповано за певними інституційними або іншими ознаками, внаслідок чого доволі часто кожна з груп таких індикаторів може мати свій коефіцієнт оцінювання та ранжування. Також треба зазначити, що методики кількісного оцінювання і порівняльного аналізу уповноваженості президентів поділяються за способом їхнього підрахунку, оскільки всі наявні у політичній науці підходи доцільно структурувати на: методики контрольного списку (коли, наприклад, перевіряється цілий масив індикаторів уповноваженості президентів і кожен з індикаторів у випадку його валідності для того чи іншого глави держави в тій або іншій країні може бути позначений, приміром, як 1 бал, у випадку часткової валідності – як 0,5 бала, а у випадку повної невалідності або відсутності – як 0 балів); шкально-інтервальні методики (коли при перевірці масиву індикаторів уповноваженості президентів наявність чи відсутність певного атрибуту в рамках кожного із індикаторів порівняння тих чи інших глав держав у тих або інших країнах може позначатись у форматі діапазону, де, приміром, 0 балів означає повну відсутність того чи іншого індикатора, що піддається перевірці, 1 бал – означає його часткову наявність або розподіленість з іншими інститутами влади, 2 бали – означає його повну чи максимальну наявність в того чи іншого глави держави (діапазон ранжування і тестування може бути й значно ширшим, але визначальною у цьому контексті є його наявність та верифікація)); змішані чи взаємодоповнювальні методики (коли при перевірці масиву індикаторів і маркерів уповноваженості президентів застосовують і методику контрольного списку, і шкально-інтервальну методику).

Яскравим прикладом методик контрольного списку є теоретизації і апробації таких дослідників, як Дж. МакГрегор, О. Норгаард, Л. Йоханнсен та А. Сіарофф. Так, Дж. МакГрегор³⁶ оцінював і порівнював силу президентів, сформувавши три групи повноважень глав держав – символічні (церемоніальні), процедурні (призначальні) та політичні, – які охопили 43 президентських уповноваження. При цьому, науковець вивів два індекси сили президентів – незважений (або неурівноважений) і зважений (або урівноважений). Згідно з першим індексом, оцінювання кожної виокремленої групи президентських повноважень і відтак кожного ймовірного президентського повноваження було запропоновано робити у рамках методики контрольного списку, тобто в рамках показників 0 балів, 0,5 бала і 1 бал (залежно від, відповідно, відсутності, часткової наявності або повної наявності у того чи іншого президента того або іншого повноваження). Після цього всі отримані результати додавались та обчислювались як відсоток від максимально можливого показника згідно з методикою. Однак відмінність важливості повноважень у рамках кожної групи спричинила дуже різку критику методики Дж. МакГрегора, оскільки порівняння, наприклад, церемоніальних та політичних повноважень зробило процес оцінювання сили президентів вкрай нерелевантним інституційній системі правління, використовуваний у тій або іншій державі. Саме тому у своїх подальших дослідженнях вчений використав різні коефіцієнти ранжування для кожної групи президентських повноважень (зокрема, із множителем 1 – для церемоніальних повноважень, множителем 2 – для призначальних повноважень, множителем 3 – для політичних повноважень), у такий спосіб отримавши нові зважені чи урівноважені результати. У цілому така техніка і модифікація методики дозволили отримувати більш релевантні та вірогідні результати з приводу оцінювання й порівняння сили президентів.

О. Норгаард і Л. Йоханнсен³⁷ у своєму дослідженні використали структуру оцінювання та порівняння сили президентів, подібну до методики Дж. МакГрегора. Вчені аналогічно виділили три групи президентських повноважень: політичні (17 індикаторів), призначальні (13 індикаторів) та символічні (7 індикаторів). Більше того, методика оцінювання та порівняння повноважень здійснювалась згідно зі способом, аналогічним/подібним індексу Дж. МакГрегора. Однак О. Норгаард і Л. Йоханнсен використали спеціальну формулу, за якою додатково до уваги бра-

³⁶ McGregor, J. (1994), "The Presidency in East Central Europe", *RFL/RL Research Report*, Vol. 3 No. 2.

³⁷ Johannsen, L. and Norgaard, O. (2003), "IPA: The Index of Presidential Authority. Explorations into the Measurement and Impact of a Political Institution", In: *ECPR Joint Sessions of Workshops*, Edinburgh, 16 pp.

лась важливість способу обрання президента і тривалість терміну його повноважень. Загалом же формула індексу президентських повноважень дослідників виглядала таким чином:

$$IPA = (1 \times (\sum S_{1-7}) + 2 \times (\sum A_{1-13}) + 3 \times (\sum P_{1-17})) \times E \times L = \frac{IS}{336} \times 100,$$

де *IPA* – індекс президентських повноважень; *S* – символічні повноваження президентів (всього їх 7): оцінка кожного в 1, 0,5 чи 0 балів; *A* – призначальні повноваження президентів (всього їх 13): оцінка кожного в 1, 0,5 чи 0 балів; *P* – політичні повноваження президентів (всього їх 17): оцінка кожного в 1, 0,5 чи 0 балів; *E* – спосіб президентських виборів: якщо всенародні вибори – то 2, а якщо вибори парламентом – то 1; *L* – тривалість президентського терміну: якщо термін обмежений – то 1, а якщо довічне обрання президента – то 2; *IS* – значення індексу президентських повноважень по відношенню до максимально можливого показника за формулою.

Урешті-решт, А. Сіарофф у своїй методиці оцінювання і порівняння сили президентів використовує не тільки формально-конституційні та інституційно-процесуальні індикатори уповноваженості президентів, а й розглядає політичну практику. Науковець пропонує дихотомічну систему оцінювання, згідно з якою індикатор оцінюється в 1 бал, якщо кореляція стосовно нього на прикладі тієї чи іншої країни спрацьовує, і натомість 0 балів, якщо така кореляція не працює³⁸. Загалом ж А. Сіарофф виокремив 9 індикаторів для оцінювання та порівняння сили президентів, унаслідок чого його методика вважають інтуїтивно простою: 1) всенародні вибори президента; 2) конкурентні/змагальні вибори президента та парламенту (на увазі мається перевірка синхронності виборів глави держави та легіслатури, оскільки зближення у часі президентських та парламентських виборів гіпотетично може пливати на відповідну розстановку політичних сил у легіслатурі, які лояльні до глави держави; паралельно це найбільш практично орієнтований індикатор методики дослідника); 3) дискреційні призначальні повноваження президента; 4) головування президента на засіданнях урядового кабінету або адміністрації; 5) право законодавчого вето президента; 6) право президента на запровадження надзвичайного стану та видання указів з силою закону; 7) центральна роль президента у зовнішній політиці; 8) вирішальна роль президента у процесі формування урядового кабінету чи адміністрації; 9) роль і повноваження президента з приводу розпуску парламенту/провідної палати.

Що ж стосується шкально-інтервальних методик оцінювання і порівняння сили президентів, то вони чи не найефективніше відображені у наукових доробках таких зарубіжних дослідників, як М. Шугарт та Дж. Кері³⁹. Так, означені вчені, оцінюючи та порівнюючи повноваження президентів, використовують простий інтервальний метод аналізу з діапазонною шкалою від 0 до 4 балів. При цьому, у своєму порівняльному аналізі дослідники виділяють дві групи повноважень президентів будь-яких країн – законодавчі (чи неполітичні) і незаконодавчі (чи політичні). Під законодавчими (неполітичними) повноваженнями М. Шугарт і Дж. Кері розуміють такі параметри уповноваженості глав держав, як: право повного чи пакетного вето на законопроекти; право часткового вето; видання нормативно-правових актів з силою закону; ексклюзивне право законодавчої ініціативи; повноваження у процесі прийняття бюджету; винесення питань на всенародний референдум. Натомість із незаконодавчих (політичних) повноважень президентів вчені виділяють такі, як: формування урядового кабінету; відставка урядового кабінету; недовіра урядовому кабінету; розпуск парламенту. Відтак М. Шугарт і Дж. Кері порівнюють силу президентів як за окремими групами президентських повноважень, так і за усіма з них, однак у випадку кожного індикатора в рамках шкально-інтервального діапазону – від 0 до 4 балів.

Натомість в решті випадків у політичній науці для оцінювання і порівняння сили президентів зазвичай застосовуються методики контрольного списку, які апелюють головно до формальних кластерів уповноваженості президентів. Їх традиційно детермінує та особливість, що вони звикло спрямовані на оцінювання та порівняння сили президентів у країнах Європи та значно рідше у країнах Латинської Америки й Азії. Однак у політичній науці, особливо вітчизняній, фактично не репрезентованими є порівняння уповноваженості президентів у країнах Африки. З іншої сторони, порівняльна політологія не може похвалитись вкрай хорошим рівнем розвитку

³⁸ Siaroff, A. (2003), "Comparative presidencies: the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction", *European Journal of Political Research*, Vol. 42 No. 3, pp. 287-312.

³⁹ Shugart, M. and Carey, J. (1992) *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge University Press.

шкально-інтервальних методик, особливо за умови, щоб вони синтезували і порівнювали формальні (інституційно-процесуальні) та фактичні (політично-повідкові) повноваження президентів. З огляду на це, у статті зроблено спробу сконструювати, теоретизувати та апробувати методику оцінювання і порівняння сили президентів, яка одночасно вирішила і заповнювала б дві прогалини політичної науки. Інакше кажучи, йдеться про конструювання методики шкально-інтервального оцінювання й порівняння формальних і фактичних повноважень президентів як специфічного та унікального способу компілювання критеріїв, згідно з якими концентрація повноважень президентів у певній сфері їхньої уповноваженості неодмінно збільшує силу президентів на тлі специфіки міжінституційної взаємодії та особливих атрибутів здійснення влади, водночас із верифікацією методики на прикладі країн Африки.

Запропонована методика оцінювання і порівняння сили президентів містить у собі чотири аналітичні блоки індикаторів, кожний з яких, будучи перевіреним на підставі шкально-інтервального підходу, об'єднує у собі критерії, що мають потенціал реалізації президентських повноважень в одній сфері. Першим серед аналітичних блоків виокремлено так званий «силовий тиск». У цьому блоці виокремлено такі аналітичні індикатори сили й уповноваженості президентів, як головнокомандування збройними силами, головування радою національної безпеки чи аналогічними установами, наділеність повноваженнями в умовах надзвичайних ситуацій і надзвичайного або воєнного стану, призначення вищого командного управління та призначення генерального прокурора або подібних за функціями посадовців. Окреслений таким чином набір індикаторів, а відтак і набір гіпотетичних повноважень президентів, на нашу думку, відображає найбільш імовірні та релевантні сценарії реалізації президентами повноважень із застосуванням силових структур та силового тиску (додатково індикатори розкрито та пояснено у табл. 1). Другим серед аналітичних блоків виокремлено так звану «конституційну дієздатність» президентів, у яку закладено такі аналітичні критерії й індикатори уповноваженості глав держав, як: термін президентських повноважень, обмеження кількості термінів президентських повноважень, право й уможливленість імпідменту президента, право президента на розпуск парламенту чи принаймні провідної палати парламенту, спосіб обрання президента. Цікаво, що у цьому аналітичному блоці зібрано й структуризовано (детально див. табл. 1) потенційні можливості обмеження сили й уповноваженості президентів, причому в рамках різних республіканських систем правління. Відповідно, оцінювання і порівняння сили президентів у цьому аналітичному блоці відбувається обернено пропорційно до потенційних можливостей усунення президентів від повноважень. Як наслідок, задіяно принцип, згідно із яким чим менше у політичній системі стримуючих чинників, тим більша сила, уповноваженість та конституційна дієздатність президента. Своєю чергою, третім аналітичним блоком методики обрано «законодавство». У цей аналітичний блок компоновано такі індикатори гіпотетичної уповноваженості президентів, як право президента спрямовувати закони в конституційний суд, право глави держави видавати укази із силою закону, право президента пропонувати зміни і поправки до конституції, право законодавчої ініціативи президента, а також право президента на призначення суддів верховного та/або конституційного суду. Виділений масив індикаторів особливо релевантний на тлі доволі частого апелювання президентів до кластера законодавства через бажання видозміни і/чи персоналізації конституційного укладу, зокрема у тому випадку, коли президенти користуються підтримкою більшості в легіслатурах – органах, на які номінально покладено законодавчий процес. Доповнюється такий вектор уповноваженості президентів щонайперше правом глав держав на законодавчу ініціативу та видання указів й інших актів з силою закону, адже завдяки цьому президенти можуть підміняти політичний процес і конституційну практику. Врешті-решт, останнім аналітичним блоком методики обрано «інституційну взаємодію», оскільки теорія і практика аналізу сили й уповноваженості президентів демонструє, що ігнорування можливостей впливати і підміняти президентами різні інститути влади при виборі критеріїв оцінювання та порівняння уповноваженості глав держав робить фактично будь-яку методику неповноцінною і некомплексною. До цього аналітичного блоку віднесено такі індикатори можливої уповноваженості президентів, як: право президентів на ануляцію актів інших органів влади, право президентів призначати прем'єр-міністрів, право глав держав призначати міністрів, право президентів призначати вищих державних службовців і/чи голову національного банку, право глави держави на відставку уряду (детально див. табл. 1).

Таблиця 1

Аналітичні блоки й індикатори шкально-інтервальної методики оцінювання сили президентів на підставі врахування сфер їхніх повноважень

Індикатори	Маркери та їхнє оцінювання у контексті вимірювання сили президентів
Аналітичний блок 1. Силовий тиск президентів	
1. Президент як головно-командувач збройними силами	0 балів – Ні/ніколи; 1 бал – Винятково в умовах надзвичайних ситуацій; 2 бали – Так/завжди
2. Президент як голова ради національної безпеки чи подібних установ	0 балів – Ні/ніколи; 1 бал – Винятково в умовах надзвичайних ситуацій; 2 бали – Так/завжди
3. Повноваження президента в умовах надзвичайних ситуацій і надзвичайного або воєнного стану	0 балів – Всі чи більшість повноважень надано парламенту; 1 бал – Президент і парламент поділяють такі повноваження; 2 бали – Президент одноосібно і самостійно володіє повноваженнями
4. Право президента призначати вище командне управління	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але лише на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
5. Право президента призначати генерального прокурора і/або подібних посадовців	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але лише на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
Аналітичний блок 2. Конституційна дієздатність президентів	
1. Термін президентських повноважень	0 балів – 4 роки або менше; 1 бал – Більше 4, але менше 6 років; 2 бали – Не менше 6 років
2. Обмеження кількості термінів президентських повноважень	0 балів – Не більше 1 терміну; 1 бал – Не більше 2 термінів; 2 бали – Необмежена кількість термінів
3. Право й уможливленість імпічменту президента	0 балів – Хоча б на підставі рішення парламенту; 1 бал – Винятково після референдуму та на підставі рішення парламенту; 2 бали – Імпічмент президента унеможливлений
4. Право президента на розпуск парламенту чи його провідної палати	0 балів – У президента немає права розпуску національної легіслатури; 1 бал – Президент може розпустити парламент за ініціативою інших політичних акторів (прем'єр-міністра, парламенту, суду тощо) та після консультацій з ними або на підставі референдуму; 2 бали – Президент за відповідних умов може розпустити парламент самостійно
5. Спосіб обрання президента	0 балів – Президент не є всенародно виборним, а обирається іншим інститутом; 1 бал – Президент є всенародно виборним, але у випадку неоспорованості (лише одного кандидата) голосування не проводять; 2 бали – Президент у будь-якому разі є всенародно (прямо чи непрямо) виборним

Аналітичний блок 3. Законодавство	
1. Право президента спрямовувати закони в конституційний суд	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але обмежено; 2 бали – Уможливлено/передбачено та необмежено й самостійно
2. Право президента видавати укази з силою закону	0 балів – Унеможливлено, а натомість передбачено тільки за парламентом; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, в тому числі на рівні лише з президентом
3. Право президента пропонувати зміни і поправки до конституції	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але парламент може верифікувати зміни; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому безперешкодно і безапеляційно
4. Право законодавчої ініціативи президента	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом, урядом й іншими акторами та інститутами; 2 бали – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом
5. Право президента на призначення суддів верховного та/або конституційного суду	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але обмежено голосуванням в парламенті; 2 бали – Уможливлено/передбачено та необмежено й самостійно
Аналітичний блок 4. Інституційна взаємодія	
1. Право президента на ануляцію актів інших органів влади	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому винятково та безперешкодно
2. Право президента призначати прем'єр-міністра уряду/ адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено, адже президент зобов'язаний враховувати партійний склад легіслатури; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але сумісно з парламентом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно (або президент є главою уряду за нерегламентованості посади прем'єр-міністра)
3. Право президента призначати міністрів і визначати склад уряду/адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено або президент зобов'язаний враховувати думку інших політичних акторів; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але сумісно з прем'єр-міністром і/чи парламентом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
4. Право президента призначати вищих службовців і/чи голову національного банку	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але винятково на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
5. Право президента на відставку уряду/ адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено чи може ігноруватись парламентом; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але винятково зі згодою парламенту; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено

Як зазначено вище, система оцінювання у рамках запропонованої методики є шкально-інтервальною, причому в діапазоні від 0 до 2 балів (з кроком в 1 бал) у межах кожного індикатора. Це означає, що якщо президент тієї або іншої країни у рамках перевірки того чи іншого повноваження має ресурс в повному чи необмеженому обсязі, тоді йому за такий індикатор виставляється оцінка 2 бали, якщо ресурс президента обмежений або лімітований іншими інститутами чи правилами – 1 бал, а якщо у президента немає аналізованого повноваження – 0 балів. Також особливістю методики вибрано правило, згідно із яким, якщо загальна сума балів у будь-якому аналітичному блоці більша або дорівнює 6 балам, тоді така сума балів домножується на 1,25. Такий методичний крок був головно зумовлений самою структурою індексу президентських повноважень, у якому кожний окремих аналітичний блок охоплює різні виміри чи сфери сили та уповноваженості президентів, але у своїй взаємодії ці виміри пропорційно збільшують гіпотетичну силу президентів. Приміром, у блоці «силовий тиск» зібрано всі опції тиску президента, який гіпотетично може використати армію для збільшення своїх повноважень чи збереження влади, ввівши надзвичайний стан і головуючи над армією та командирами, яких він сам і може призначати. Річ у тому, що окремішньо одні від одних ці повноваження в аналітичному блоці мають доволі ситуативний характер, однак коли спрацьовує, наприклад, 3 повних з 5 чи 1 повне і 4 часткових повноважень з усіх індикаторів аналітичного блоку, то вплив та уповноваженість гіпотетичного президента суттєво збільшується. За аналогією, логіку домноження результатів аналітичного блоку «законодавство» можна відобразити у такому прикладі: якщо президент самостійно призначає суддів конституційного та/чи верховного суду, може спрямовувати закони на розгляд/перегляд у них та може пропонувати зміни і поправки до конституції, то сила президента у цьому аналітичному блоці колосально зростає. В інших аналітичних блоках логіка та схема подібна, оскільки: чим менша потенційна можливість змістити президента або обмежити його владу, тим більшою є його сила й уповноваженість; чим більше повноважень має президент щодо інших інститутів, акторів і гілок влади, тим пропорційно більшою є його сила. Тому якщо загальна сума балів у конкретному аналітичному блоці більша або дорівнює 6 балам, то сила президента в цьому аналітичному блоці домінує над іншими інститутами, акторами і/чи гілками влади, а, отже, сам аналітичний блок в індексі сили президентів автоматично починає відігравати більшу роль і важити більше. Відповідно, суто математично очевидно, що максимальна сума балів в одному аналітичному блоці після домноження – 12,5. Своєю чергою, максимальна кількість балів у результаті додавання всіх отриманих результатів із кожного аналітичного блоку гіпотетично може дорівнювати 50.

Результати та висновки

На підставі використання теоретизованої методики оцінювання і порівняння сили президентів із позиції сфер їхніх повноважень було досліджено конституції 51 країни Африки, які станом на момент аналізу (2020 р.) окреслювались різними типами республіканських систем правління. Відтак у результаті дослідження та порівняння виявлено чимало особливостей сили й уповноваженості президентів країн Африки, зокрема у їхній прив'язці до систем правління, які реалізовано в них. Зокрема, встановлено і систематизовано, що: у країнах з президентською системою правління найвищий показник сили президентів властивий для Чада (42,5 бала), найнижчий показник – для Малаві (24 бали), а середній показник у вибірці країн становить 32,44 бала; у країнах з напівпрезидентською системою правління найвищий показник сили президентів у Сенегалі і Того (40 балів), натомість найнижчий – у Сан-Томе та Принсіпі (18 балів), а середній показник у вибірці країн становить 30,02 бала; у країнах із парламентською системою правління найсильніший президент у Сомалі (19,75 бала), найслабший – в Ефіопії (7 балів), а в середньому у вибірці країн показник сили президентів становить 15,29 бала; у країнах, системи правління (чи загалом політичні системи) яких є транзитивними або виражено девіантними (чи атиповими) найвищий показник сили президентів властивий для Південного Судану (40 балів), натомість найнижчий – для Лівії (25 балів), а середній у вибірці країн показник сили президентів становить 32,50 бала (детально див. табл. 2). Усереднено це відповідає загальнотеоретичній та інтуїтивній позиції, згідно із якою сила президентів безпосередньо залежить від реалізовуваних систем державного правління, оскільки вона зростає в напрямі від парламентаризму до напівпрезиденталізму і врешті-решт найвищою є в умовах президенталізму. Однак, на противагу, для країн Африки притаманна приблизно однакова середня сила та уповноваженість президен-

тів як в рамках систем правління напівпрезидентського, так і президентського типу, щоправда з деяким превалюванням глав держав у других. Загалом же виявлено, що з-поміж усіх проаналізованих країн Африки найвищий показник сили президентів властивий для Чада, Гвінеї (як прикладів президенталізму), Сенегалу і Того (як прикладів напівпрезиденталізму), найнижчий показник – для Сан-Томе та Принсіпі (як кейсу напівпрезиденталізму), Еритреї, Ефіопії і ПАР (як прикладів парламентаризму), а середній показник сили президентів у регіоні становить 29,43 бала, тобто більше половини від максимальної гіпотетичної уповноваженості глав держав згідно з апробованою методикою (детально див. табл. 2).

Таблиця 2

Показники сили президентів країн Африки з різними республіканськими системами державного правління та їхня кореляція із типами політичних режимів (індексами свободи), станом на 2020 р.

Країна	Система державного правління в країні	Сила президента згідно з методикою	Індекс свободи (тип політичного режиму), "Freedom House" ⁴⁰
Ангола	Президенталізм	38,75	5,5
Бенін	Президенталізм	27,75	3,0
Бурунді	Президенталізм	29,25	6,5
Гамбія	Президенталізм	38,75	4,0
Гана	Президенталізм	32,75	2,0
Гвінея	Президенталізм	41,25	5,0
Гвінея-Бісау	Президенталізм	26,00	4,5
Джибуті	Президенталізм	32,50	6,0
Екваторіальна Гвінея	Президенталізм	36,00	7,0
Замбія	Президенталізм	32,50	4,0
Зімбабве	Президенталізм	33,50	5,0
Кенія	Президенталізм	26,25	4,0
Коморські острови	Президенталізм	25,50	4,0
Кот-д'Івуар	Президенталізм	33,00	4,0
Ліберія	Президенталізм	32,50	3,5
Малаві	Президенталізм	24,00	3,0
Нігерія	Президенталізм	35,00	4,5
Сейшельські острови	Президенталізм	37,50	3,0
Судан	Президенталізм	30,50	6,5
Сьєрра-Леоне	Президенталізм	32,50	3,0
Уганда	Президенталізм	25,50	5,5
Чад	Президенталізм	42,50	6,5
Алжир	Напівпрезиденталізм	34,25	5,5
Буркіна-Фасо	Напівпрезиденталізм	26,50	4,0
Габон	Напівпрезиденталізм	31,25	6,0
ДР Конго	Напівпрезиденталізм	22,00	6,5
Єгипет	Напівпрезиденталізм	26,50	6,0
Кабо-Верде	Напівпрезиденталізм	30,00	1,0
Камерун	Напівпрезиденталізм	37,50	6,0

⁴⁰ Countries and Territories: Freedom in the World 2020, In: *Freedom House* [online], Available from <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores?fbclid=IwAR0fbPTzLDVPiuDhHvzw27Qi9KI7Yv7wtF7V1gRG3t2pOnwYtWBdjcSZq2U> [Accessed 10 June 2020].

Мавританія	Напівпрезиденталізм	21,00	5,0
Мадагаскар	Напівпрезиденталізм	24,50	3,0
Малі	Напівпрезиденталізм	36,25	5,0
Мозамбік	Напівпрезиденталізм	37,50	4,5
Намібія	Напівпрезиденталізм	38,00	2,0
Нігер	Напівпрезиденталізм	27,00	4,0
Республіка Конго	Напівпрезиденталізм	25,25	6,0
Руанда	Напівпрезиденталізм	26,75	6,0
Сан-Томе та Принсіпі	Напівпрезиденталізм	18,00	2,0
Сенегал	Напівпрезиденталізм	40,00	3,0
Танзанія	Напівпрезиденталізм	30,00	5,0
Того	Напівпрезиденталізм	40,00	4,5
Туніс	Напівпрезиденталізм	26,50	2,5
ЦАР	Напівпрезиденталізм	31,75	7,0
Ботсвана	Парламентаризм	19,00	2,5
Еритрея	Парламентаризм	15,00	7,0
Ефіопія	Парламентаризм	7,00	6,0
Маврикій	Парламентаризм	16,00	1,5
ПАР	Парламентаризм	15,00	2,0
Сомалі	Парламентаризм	19,75	7,0
Лівія	Транзитивна/девіантна	25,00	6,5
Південний Судан	Транзитивна/девіантна	40,00	7,0
У середньому	–	29,43	4,59

Отримані й систематизовані результати вимірювання та порівняння сили президентів у країнах Африки зіставлено і прокорельовано з типами політичних режимів у них, зокрема на підставі апелювання до методики організації “Freedom House”, яка іменується «Свобода у світі» (“Freedom in the World”)⁴¹ (детально див. табл. 2). Встановлено, що регіон Африки доволі специфічний у цьому зрізі, оскільки різні вибірки країн за використовуваними у них системами правління демонструють ідентичні чи близькі середні показники свободи, а відтак і типи політичних режимів – у діапазоні від 4,33 до 4,55 бала за шкалою від 1 до 7 балів згідно з методикою проекту «Свобода у світі». Тим не менше, навіть у цьому випадку помічено вкрай важливу кореляцію, сутність якої зводиться до того факту, що усереднене значення сили президентів прямо пропорційно залежне від усередненого значення індексу свободи та типу політичного режиму. Це особливо очевидно на тлі того факту, що середня сила президентів у країнах Африки становить 29,43 бала (з 50), а середній індекс свободи 4,59 бала (за шкалою від 1 до 7 балів), через що посилення президентів сприяє гібридизації та автократизації політичних режимів. Виражено девіантним прикладом у цьому контексті є кейс Ефіопії з парламентською системою правління. Річ у тому, що в цій країні найслабший президент з усіх держав у вибірці, але вона в рейтингу політичних режимів позиціонується як автократична та невилітна. Відповідно, посилення уповноваженості президентів усереднено сприяє гібридизації та автократизації політичних режимів країн із різними типами республіканських систем правління, однак послаблення президентів автоматично не означає та не зумовлює демократизації політичних режимів. Унаслідок цього фактом, що оцінювання та порівняння сили і повноважень президентів повинно бути орієнтованим на систему й традиції міжінституційних відносин та політичної практики в тій чи іншій країні і/або регіоні.

⁴¹ Countries and Territories: Freedom in the World 2020, In: *Freedom House* [online], Available from <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores?fbclid=IwAR0fbPTzLDVPiuDhHvzw27Qi9KI7Yv7wtF7V1gRG3t2pOnwYtWBdjcSZq2U> [Accessed 10 June 2020].

Список джерел

1. Зазнаев, О. (2005), «Измерение президентской власти», *Ученые записки Казанского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки*, Т. 147 Кн. 1, сс. 4-21.
2. Зазнаев, О. (2007), «Индексный анализ полупрезидентских государств Европы и постсоветского пространства», *Полис: Политические исследования*, № 2, сс. 146-164.
3. Литвин, В. (2018) *Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти*. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів.
4. Осадчук, І. (2012), «Президенціалізація систем інститутів виконавчої влади у країнах СНД: індексний аналіз та політична практика», *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*, № 22, сс. 159-166.
5. Хеллман, Дж. (1996), «Конституции и экономическая реформа в переходный период», *Конституционное право: восточноевропейской обозрение*, № 2 (15).
6. Armingeon, K. and Careja, R. (2008), *Comparative Data Set for 28 Post-Communist Countries, 1989–2007* [online]. Institute of Political Science. Available from <http://www.cps-data.org/index.php/data> [Accessed 10 June 2020].
7. Baylis, T. (1996), “Presidents versus Prime Ministers: Shaping Executive Authority in Eastern Europe”, *World Politics*, Vol. 48 No. 3, pp. 297-323.
8. Cheibub, J. (2007) *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.
9. Countries and Territories: Freedom in the World 2020, In: *Freedom House* [online], Available from <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores?fbclid=IwAR0fbPTzLDVPiuDhHvzw27Qi9KI7Yv7wtF7V1gRG3t2pOnwYtWBdjcSZq2U> [Accessed 10 June 2020].
10. Doyle, D. and Elgie, R. (2016), “Maximizing the Reliability of Cross-National Measures of Presidential Power”, *British Journal of Political Science*, Vol. 46 No. 1, pp. 731-741.
11. Duverger, M. (1980), “A New Political System Model: Semi-Presidential Government”, *European Journal of Political Research*, Vol. 8 No. 2, pp. 165-187.
12. Duverger, M. (1978) *Echec au Roi*. Albin Michel.
13. Easter, G. (1997), “Preference for Presidentialism: Post-communist Regime Change in Russia and the NIS”, *World Politics*, Vol. 49, pp. 184-211.
14. Fortin, J. (2013), “Measuring Presidential Powers: Some Pitfalls of Aggregate Measurement”, *International Political Science Review*, Vol. 34 No. 1, pp. 91-112.
15. Fruhstorfer, A. (2016), “Recent debates and advances in the scholarly examination of presidential institutions”, *French Politics*, Vol. 14 No. 2, pp. 254-271.
16. Frye, T. (1997), “A Politics of Institutional Choices: Post-Communist Presidencies”, *Comparative Political Studies*, Vol. 30 No. 5, pp. 523-552.
17. Hicken, A. and Stoll, H. (2013), “Are All Presidents Created Equal? Presidential Powers and the Shadow of Presidential Elections”, *Comparative Political Studies*, Vol. 46 No. 3, pp. 291-319.
18. Holmes, S. (1994), “A Forum on Presidential Powers”, *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4.
19. Johannsen, L. and Norgaard, O. (2003), “IPA: The Index of Presidential Authority. Explorations into the Measurement and Impact of a Political Institution”, In: *ECPR Joint Sessions of Workshops*, Edinburgh, 16 pp.
20. Kounov, A. and Mazo, E. (2004), “Reexamining Presidential Power in the Post-Soviet States”, *Stanford University Working Paper*.
21. Krouwel, A. (2003), “Measuring Presidentialism and Parliamentarism: An Application to Central and East European Countries”, *Acta Politica*, Vol. 38 No. 4, pp. 333-364.
22. Lucky, C. (1994), “Table of presidential powers in Eastern Europe”, *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4, pp. 81-94.
23. McGregor, J. (1994), “The Presidency in East Central Europe”, *RFL/RL Research Report*, Vol. 3 No. 2.
24. Metcalf, L. (2000), “Measuring Presidential Power”, *Comparative Political Studies*, Vol. 33 No. 5, pp. 660-685.
25. Protsyk, O. (2004), “Ruling with Decrees: Presidential Decree Making in Russia and Ukraine”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 56 No. 5, pp. 637-660.

26. Shugart, M. and Carey, J. (1992) *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge University Press.
27. Siaroff, A. (2003), "Comparative presidencies: the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction", *European Journal of Political Research*, Vol. 42 No. 3, pp. 287-312.
28. Taghiyev, E. (2006), "Measuring Presidential Power in Post-Soviet Countries", *CEU Political Science Journal*, Vol. 3, pp. 11-21.
29. Tanasescu, I. (2002), "The Presidency in Central and Eastern Europe: A Comparative Analysis Between Poland and Romania", In: *The Contours of Legitimacy in Central Europe: New Approaches in Graduate Studies*, Oxford, 21 pp.
30. Tavits, M. (2009), "Direct Presidential Elections and Turnout in Parliamentary Contests", *Political Research Quarterly*, Vol. 62 No. 1, pp. 42-54.
31. Tavits, M. (2009) *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?*. Oxford University Press.
32. Tsebelis, G. and Rizova, T. (2007), "Presidential Conditional Agenda Setting in the Former Communist Countries", *Comparative Political Studies*, Vol. 40 No. 10, pp. 1155-1182.
33. Zaznaev, O. (2014), "Measuring Presidential Power: A Review of Contemporary Methods", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 5 No. 14, pp. 569-573.
34. Zaznaev, O. (2015), "Measuring Presidential Power in Post-Communist Countries: Rectification of Mistakes", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6 No. 1, pp. 443-449.

References

1. Zaznaev, O. (2005), "Izmerenye prezidentskoi vlasty", *Uchenye zapisky Kazanskoho gosudarstvennogo unyversiteta. Seryia: Humanytarne nauky*, T. 147 Kn. 1, ss. 4-21.
2. Zaznaev, O. (2007), "Indeksnyi analiz poluprezidentskykh gosudarstv Evropy i postsovetskoho prostranstva", *Polis: Politicheskiye issledovaniya*, No. 2, ss. 146-164.
3. Lytvyn, V. (2018) *Atrybuty ta riznovydy napivprezidentskoi systemy pravlinnia v Yevropi: instytutsiino-protseualnyi i politychno-povedinkovyi aspekty*. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, Lviv.
4. Osadchuk, I. (2012), "Prezidentsializatsiia system instytutiv vykonavchoi vlady u krainakh SND: indeksnyi analiz ta politychna praktyka", *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, No. 22, ss. 159-166.
5. Hellman, J. (1996), "Konstitutsii i ekonomycheskaia reforma v perekhodnyi period", *Konstytutsionnoe pravo: vostochnoevropetskoi obozrenye*, Vol 2 No. 15.
6. Armingeon, K. and Careja, R. (2008), *Comparative Data Set for 28 Post-Communist Countries, 1989–2007* [online]. Institute of Political Science. Available from <http://www.cps-data.org/index.php/data> [Accessed 10 June 2020].
7. Baylis, T. (1996), "Presidents versus Prime Ministers: Shaping Executive Authority in Eastern Europe", *World Politics*, Vol. 48 No. 3, pp. 297-323.
8. Cheibub, J. (2007) *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.
9. Countries and Territories: Freedom in the World 2020, In: *Freedom House* [online], Available from <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores?fbclid=IwAR0fbPTzLDVPiuDhHvzw27Qi9KI7Yv7wtF7V1gRG3t2pOnwYtWBdjcsZq2U> [Accessed 10 June 2020].
10. Doyle, D. and Elgie, R. (2016), "Maximizing the Reliability of Cross-National Measures of Presidential Power", *British Journal of Political Science*, Vol. 46 No. 1, pp. 731-741.
11. Duverger, M. (1980), "A New Political System Model: Semi-Presidential Government", *European Journal of Political Research*, Vol. 8 No. 2, pp. 165-187.
12. Duverger, M. (1978) *Echec au Roi*. Albin Michel.
13. Easter, G. (1997), "Preference for Presidentialism: Post-communist Regime Change in Russia and the NIS", *World Politics*, Vol. 49, pp. 184-211.
14. Fortin, J. (2013), "Measuring Presidential Powers: Some Pitfalls of Aggregate Measurement", *International Political Science Review*, Vol. 34 No. 1, pp. 91-112.
15. Fruhstorfer, A. (2016), "Recent debates and advances in the scholarly examination of presidential institutions", *French Politics*, Vol. 14 No. 2, pp. 254-271.

16. Frye, T. (1997), "A Politics of Institutional Choices: Post-Communist Presidencies", *Comparative Political Studies*, Vol. 30 No. 5, pp. 523-552.
17. Hicken, A. and Stoll, H. (2013), "Are All Presidents Created Equal? Presidential Powers and the Shadow of Presidential Elections", *Comparative Political Studies*, Vol. 46 No. 3, pp. 291-319.
18. Holmes, S. (1994), "A Forum on Presidential Powers", *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4.
19. Johannsen, L. and Norgaard, O. (2003), "IPA: The Index of Presidential Authority. Explorations into the Measurement and Impact of a Political Institution", In: *ECPR Joint Sessions of Workshops*, Edinburgh, 16 pp.
20. Kounov, A. and Mazo, E. (2004), "Reexamining Presidential Power in the Post-Soviet States", *Stanford University Working Paper*.
21. Krouwel, A. (2003), "Measuring Presidentialism and Parliamentarism: An Application to Central and East European Countries", *Acta Politica*, Vol. 38 No. 4, pp. 333-364.
22. Lucky, C. (1994), "Table of presidential powers in Eastern Europe", *East European Constitutional Review*, Vol. 2 No. 4, pp. 81-94.
23. McGregor, J. (1994), "The Presidency in East Central Europe", *RFL/RL Research Report*, Vol. 3 No. 2.
24. Metcalf, L. (2000), "Measuring Presidential Power", *Comparative Political Studies*, Vol. 33 No. 5, pp. 660-685.
25. Protsyk, O. (2004), "Ruling with Decrees: Presidential Decree Making in Russia and Ukraine", *Europe-Asia Studies*, Vol. 56 No. 5, pp. 637-660.
26. Shugart, M. and Carey, J. (1992) *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge University Press.
27. Siaroff, A. (2003), "Comparative presidencies: the inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction", *European Journal of Political Research*, Vol. 42 No. 3, pp. 287-312.
28. Taghiyev, E. (2006), "Measuring Presidential Power in Post-Soviet Countries", *CEU Political Science Journal*, Vol. 3, pp. 11-21.
29. Tanasescu, I. (2002), "The Presidency in Central and Eastern Europe: A Comparative Analysis Between Poland and Romania", In: *The Contours of Legitimacy in Central Europe: New Approaches in Graduate Studies*, Oxford, 21 pp.
30. Tavits, M. (2009), "Direct Presidential Elections and Turnout in Parliamentary Contests", *Political Research Quarterly*, Vol. 62 No. 1, pp. 42-54.
31. Tavits, M. (2009) *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?*. Oxford University Press.
32. Tsebelis, G. and Rizova, T. (2007), "Presidential Conditional Agenda Setting in the Former Communist Countries", *Comparative Political Studies*, Vol. 40 No. 10, pp. 1155-1182.
33. Zaznaev, O. (2014), "Measuring Presidential Power: A Review of Contemporary Methods", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 5 No. 14, pp. 569-573.
34. Zaznaev, O. (2015), "Measuring Presidential Power in Post-Communist Countries: Rectification of Mistakes", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6 No. 1, pp. 443-449.